

Azərbaycan təsviri incəsənətinin inkişafında mühüm rol oynamış Əzim Əzimzadə Adövrünün görən gözü, danışan dili olub. O, yaşadığı cəmiyyətin ağrı-acısını, sevincini və gündəlik həyatını firçası ilə canlandıraraq sənəti ilə insanları düşündürüb. Ə.Əzimzadənin əsərlərinə baxdıqca dövrün həqiqəti göz öünüə gəlir. Onun yaradıcılığı həm milli mədəniyyətimizin dəyərli səhifəsi, həm də maarifçilik ideyalarının daşıyıcısı kimi böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan karikatura sənətinin banisi

1880-ci il 7 mayda anadan olan rəssam ibtidai təhsilini rus-tatar məktəbində almış, yaradıcılığı boyu əsrlərdən bəri formalaşan Təbriz Azərbaycan miniatür məktəbinin və rus rəssamlıq məktəbinin ənənələrindən bəhrələnib. Görkəmli rəssam Azərbaycan rəssamlıq sənətində yeni cığır açıb. Rəssamlığa "Molla Nəsrəddin" jurnalında başlayıb, Azərbaycan satirik qrafikasının əsasını qoyub. Ə.Əzimzadə kasib ailədə doğulsa da, uşaqlıqdan rəssamlığa həvəsi olub.

Əzim Əzimzadənin babası Əbdüləzim kəsib bir bənna olub, atası Aslan kişi də aile pəşəsini davam etdirib. Atasının vəfatından sonra Aslan kişi ailəsi ilə birgə Bakıya köçməyə qərar verir. Onun beş övladı olsa da, biri sağ qalır və o da babasının adını daşıyan Əzim olur. Yeddi yaşında ikən atası yeganə övladını mollaxanaya yazardır. Ə.Əzimzadə qısa müddətdə ərəb əlifbasını və "Quran"ı oxumağı öyrənir, amma günlərin birində rəngli karandaşlarla rəsm çəkdiyi üçün mollaxanadan qovulur. Əzimi bu səbəblə bir neçə dəfə tənbeh edən molla axırdı təngə gəlib deyir ki, daha buralara gəlmə. O, mehələdə də bir parça kömürlə cizmaqara edər, küçədə rənglənməmiş divar, səki qoymazdı. Hətta qonşular da tez-tez şikayətə gələrdilər. Lakin bütün bunlar onu öz yolundan, sevdiyi sənətdəndəndərə bilmədi. Atasından xəber-siz rus-tatar məktəbinə daxil olur və buranı əla qıymətlərlə başa vurur.

1906-ci ildən "Molla Nəsrəddin", "Baraban", "Zənbur", "Tuti", "Kəlniyət" və sair jurnalların səhifələrində satirik karikaturalarını nəşr etdirib. Bununla da satirik qrafikasının əsasını qoyan görkəmli rəssamın əsərlərində tənqid hədəfində cəmiyyətin müxtəlif təbəqə-

lərinin mənfi ünsürləri, xəsis tacirlər, firıldaqçı din xadimləri, şarlatanlar olub. Rəssam mənfi surətləri gah kəsərli humor, gah yumşaq kinayə ilə kəskin satira atəşinə tutur, müxtəlif sosial təbəqələrə məxsus tiplərin iç üzünü açardı. Əzim Əzimzadə, həmçinin "İt boğuşdurma", "Kişi arvadını döyür", "Varlı evində toy", "Su üstündə dava", "Köhnə bəklilər" kimi əsərlərində qadın hüquqsuzluğuna, ədalətsizliyə qarşı çıxış edib.

Əzim Əzimzadə Durov adlı rəssamla tənqidliyənən sonra peşəkar sənətə daha da bağlanıb. Lakin cəmiyyətin stereotipləri və maddi çətinliklər ona mane olurdu. Bütün bunlara rəğmən, o, "Molla Nəsrəddin" jurnalında satirik əsərlərini çap etdirməyə davam etdi. Rəssamın karikaturaları cəmiyyətin güzgüsü idi. Onun əsərlərində sosial ədalet-sizlik, qadın hüquqsuzluğunu, fanatizm, cahillik və ikiüzlülük tənqid olunurdu. "Köhnə Bakı tipləri" və "100 tip" kimi əsərləri bu baxımdan xüsusiət seçilir. O, həmçinin M.Ə. Sabirin "Hophopnamə"sinə çəkdiyi illüstrasiyalarla kitab qrafikasının əsasını qoyub, teatr dekorasiyası və geyim eskizləri də maraqla qarşılanıb. Əsərləri bir çox ölkələrdə nümayiş olunub. 1920-1943-cü illərdə pedaqoji fəaliyyət göstərmiş və Azərbaycan Rəssamlıq Texnikumunun direktoru olub.

Sənətkarın "Neft qurbanı" əsərində XX əsrin əvvəllərində Bakının neft mədənlərində hökm sürən ağır və təhlükəli əmək şəraiti əks olunub. Ə.Əzimzadə faciəvi hadisəni acı satira ilə təqdim edərək, neft uğrunda həyatlarını itirən fehlələrin taleyindən bəhs edir. Ucuz işçi qüvvəsi kimi istifadə olunan insanların ölümləri adı hal kimi göstərilir. Rəssam

neft quyusuna kəndirlə sallanan fəhlə obrazı ilə bir parça çörək uğrunda qurban verilən həyatı əks etdirir. Əsərdə dua edən molla və dərhal yeni fəhlə axtaran sahibkar təsvirləri isə sosial laqeydiliyi və riyakarlığı önə çəkir.

"Novruz bayramı" əsərində isə rəssam xalqımızın Novruz bayramına olan sevgisini yansıdır, bazar, küçə və həyətlərdəki şadýanalığı təsvir

edərək bayramın əsl ovqatını tamaşaçıya çatdırır. Rəssam sulu boyla ilə şüx rənglərdən istifadə edərək bayramın sevincini və el şənliyini yüksək bədii dildə təqdim etmişdir. "Kişi toyu" əsərində isə rəssam XX əsrin əvvəllərinə aid kişi toyunda baş verən səhnələri satira ilə əks etdirir. Qadın paltarı geyinmiş kişinin məzhekə məqsədilə kişi məclisinə gətirilməsi, cürük meyvə atılması kimi səhnələr əyləncə adı ilə təqdim edilib. Ə.Əzimzadə bu səhnəni Azərbaycan xalqının zəngin adət-ənənələrinin təhrif olunması kimi qiymətləndirərək tənqid edib.

Əzim Əzimzadənin zəngin irsi bu gün də böyük ehtiramlı yad olunur. Onun adını daşıyan Bakı Rəssamlıq Texnikumu və ölkəmizin küçələri, yaşadığı evdə yaradılan ev-muzeyi və yaxınlıqdakı bağda ucaldılmış büstü sənətkarla olan xalq sevgisinin ifadəsidir. 1967-ci il-

də Zeynəb Kazımova tərəfində çəkilmiş sənədli film onun həyat və ya-radıcılığına həsr olunmuş ilk ekran iş-lərindən biri olmuşdur. 2019-cu ildə Əzimzadənin əsərləri Azərbaycan Respublikasında dövlət vari-dati elan edilmiş, 2022-ci ildə isə Bakıda keçirilən Bakı Dizayn Festivalı onun yaradıcılığına həsr olunmuşdur. Rəssamın sənəti və əsərləri bu gün də Azərbaycan rəssamlığında öz təsirini göstərir.

Nurcan SÜLEYMANOVA,
"Respublika".